

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІРМЕНСЬКОЇ СПАДЩИНИ НА ПОДІЛЛІ

Туристичний потенціал Поділля зумовлений насамперед наявністю великої кількості сакральних об'єктів різних конфесій, багатою історією, звичаями і традиціями, вигідним геополітичним та географічним положенням.

Для сучасних туристів головним чинником привабливості ресурсів території виступає високий рівень атрактивності відвідуваних об'єктів, тобто їх пізнавальної цінності, історії, архітектури, значення, духовності, тощо. Висока атрактивність сакральних ландшафтів беззаперечно є важливим чинником розвитку релігійного туризму не лише міста, але й регіону або ж навіть держави загалом [2].

Поділля є одним із пріоритетних регіонів України, де знаходиться багато різноманітних сакральних (релігійних) споруд, що відносяться до різних релігійних конфесій. Значний культурний спадок в історії подільської архітектури залишило по собі вірменське зодчество, про що свідчить значна кількість сакральних пам'яток на території регіону. Перші групи вірмен-переселенців були за чисельністю малі, розміщувались у межах існуючих великих міст. Появі вірменських осередків культури на території Поділля посприяв ряд історичних та економічних факторів, зокрема надання українським містам магдебурзького права [1].

Вірменські колонії найбільшого розвитку досягли у XVI–XVII ст. Важливим є те, що вірменські переселенці завжди намагалися зберегти свої традиції, осередками яких були вірменські сакральні об'єкти.

Набільші вірменські громади знаходились у Кам'янці-Подільському (у 1566 р. було близько 400 вірменських будинків). Крім вірменських общин Кам'янця-Подільського відомо також про общини в Студениці, Барі, Жванці, Сатанові, Могилеві-Подільському, Бучачі, Язлівці, Бережанах, Рашкові та інших населених пунктах Поділля.

Вірменські культові споруди найбільш помітно зосереджені на території міста Кам'янця-Подільського, культурної столиці подільського регіону тогочасного періоду, де у XVII–XVIII ст. було не менше шести різних за значущістю церков [4].

Серед сакральних архітектурних пам'яток вірменських общин подільського регіону варто назвати такі типи сакральних споруд: церкви, каплиці, дзвіниці, хачкари. Найвідоміші сакральні об'єкти: собор св. Миколая м. Камянець-Подільський, церква св. Миколая Чудотворця с. Язловець, костел Діви Марії с. Жванець, костел Різдва Діви Марії м. Бережани, дзвіниця Вірменської катедри м. Кам'янець-Подільський, хачкари у м. Кам'янець-Подільський, с. Язлівець, с. Жванець. Відповідно не усі вірменські сакральні храмові споруди було збережено до нашого часу.

Головною святинею вірменської громади Поділля був Собор святого Миколая, проте він був знищений у радянські часи, збереглася лише дзвіниця собору – найколеритніша башта м. Кам'янця-Подільського.

Дзвіниця отримала п'ять ярусів. На першому ярусі вимурувано циліндричне склепіння з двома великими розхпалубками і з конхою в апсиді, що знаходиться в товщі стіни. Вхід обрамлений різьбленим кам'яним порталом. П'ятий ярус узятий чотирма наріжними округлими вежками з невеликими баньками, на маленьких барабанах як шатрове завершення. Кожна з вежок має по три ключоподібні бійниці. Вікно в апсиді першого ярусу зі стрільчатим завершенням і білокам'яним наличником, профілювання якого притаманне вірменській архітектурі [4].

Одними з найцікавіших храмових споруд подільської вірменської общини м. Бережани є Костел Різдва Діви Марії, пам'ятка сакральної архітектури барокового стилю 2-ї половини XVII ст. Аскетичну зовнішню красу храму вигідно підкреслюють декоративна башточка-сигнатурка над нефом, пілястри тосканського ордеру центрального фасаду, трикутний фронтон з глухою арочною нішею, що зберігає сліди зображення Богородиці, широкий лобовий карниз і декоративні скульптурні щипці по кутах фронтона [1].

Особливо цікавим для дослідників є містечко Язлівець, де вірменська община залишила по собі значні сакральні архітектурні пам'ятки. Одна з них вірменський костел, та незважаючи на те, що на даний момент костел є руїною, свою велич він і досі не втратив. Над притвором підвищується потужна дзвіниця, яка, напевно, мала оборонний характер.

Крім того, це містечко було важливим каменярьським осередком. До сьогодні у селищі збереглось кілька давніх вірменських надгробків з ренесансним різьбленим декором. Також знайдені хачкари на території Миколаївської церкви у м. Кам'янець-Подільському. На плиті зображено щит, в якому розміщений оточений квітами хрест корсунського типу, верхнє і горизонтальні рамена якого однакові за розміром, а нижнє довше від них [1].

Загалом, вірменська сакральна архітектура Поділля XVII–XVIII ст. може бути розглянута на прикладі різних архітектурних об'єктів, які є перлинами сакральної спадщини, що мають власну історію та самобутність.

У зв'язку з цим, важливим завданням є охорона релігійних об'єктів. Адже належна оцінка, охорона та збереження багатой сакральної спадщини вимагає перш за все раціонального використання. Одне із основних завдань, на наш погляд, полягає у комплексній розробці методологічних і теоретичних засад вивчення, збереження, відновлення та використання тієї частини сакральної спадщини, яка має безпосереднє значення у розвитку туристичної галузі, використовується у релігійній діяльності та має стратегічне значення у для економічного розвитку регіону та країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Арсенян М. Місце вірменських храмових споруд у системі поселень. Київ: Українська академія мистецтв, 2013. С. 197.

2. Атаман Л. В. Атрактивність сакральних ландшафтів м. Вінниці. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. Вип.29, № 1-2. Вінниця, 2017. С. 113-117.
3. Атаман Л. В. Рациональне використання та охорона сакральної спадщини. Харків: ХНУ ім. В. Н Каразіна, 2017. 276 с. С. 27 – 28.
4. Пламеницька О. Сакральна архітектура Кам'янця на Поділлі. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2005. 338 с.